

**CENTRUM
PRO TRANSFER
TECHNOLOGIÍ**

**Duševní vlastnictví
na Masarykově univerzitě
v kostce**

Vážení kolegové,

*působit na Masarykově univerzitě (MU) pro Vás znamená i to, že často přijdete do styku s duševním vlastnictvím nebo ho budete přímo vytvářet. Tento materiál Vás má seznámit s tím, **co to duševní vlastnictví je**, jak s ním na naší univerzitě nakládáme, čím se řídíme a jaká práva a povinnosti z toho pro Vás i pro univerzitu vyplývají.*

Materiál Vás stručně provede danou problematikou, věříme proto, že těch několik málo minut věnovaných jeho přečtení bude užitečných pro Vás i pro MU.

*Tým Centra pro transfer
technologií MU*

Vydalo Centrum pro transfer technologií Masarykovy univerzity v lednu 2018, vydání první.

Redakce: Eva Janoušková, Pavel Loutocký, Radoslav Trautmann, Markéta Vlasáková, Iveta Zieglová.

Design a sazba: Jakub Vémola (cube-studio.cz).

Obsah

Co je to duševní vlastnictví?	4
Jak a proč duševní vlastnictví chránit?	6
Kdo je oprávněn s duševním vlastnictvím nakládat?	8
Na co si dát pozor?	10
Využívání duševního vlastnictví MU	11
Autorskoprávní problematika na MU	13
Vybrané vnitřní předpisy související s duševním vlastnictvím MU	14
Vybrané zákony související s duševním vlastnictvím	14
Kdo zaměstnancům pomáhá s duševním vlastnictvím?.....	15

Co je to duševní vlastnictví?

Duševním vlastnictvím (DV) se rozumí autorská díla, vynálezy a další **nehmotné výsledky** lidské tvořivosti, zkoumání a duševní činnosti (např. know-how). Na univerzitě jsou to výsledky **vědecké, výzkumné, pedagogické nebo i jiné činnosti**, které vznikly plněním pracovních či studijních úkolů.

Dělení duševního vlastnictví

Autorská díla:

tvorí většinu duševního vlastnictví vysokých škol a patří mezi ně mj. vědecké publikace (monografie, odborné články, studie, ...), software, fotografie, hudební a literární díla nebo např. databáze.

Průmyslové vlastnictví:

výsledky nové a průmyslově využitelné, jde o DV s formálně zajištěnou ochranou (**registrované průmyslové vlastnictví**) – zejména patenty, užité vzory, průmyslové vzory nebo ochranné známky.

Duševní vlastnictví chráněné jinými právními předpisy:

jde např. o nezapsaná označení, obchodní tajemství, důvěrné informace nebo know-how. Toto duševní vlastnictví má buď vztah k autorským dílům, nebo k průmyslovému vlastnictví. Podle toho se s ním následně na MU nakládá. Jde o duševní vlastnictví, které stejně jako autorská díla **nepodléhá speciální registraci**.

Autorská díla

neregistrovaná, například:

- publikace
- články
- software
- sborník
- databáze

DV chráněná jinými právními předpisy

neregistrované, například:

- know-how
- obchodní tajemství
- dobré jméno
- důvěrné informace
- nezapsané označení

Průmyslové vlastnictví

registrované, například:

- patent
- užitný vzor
- průmyslový vzor
- ochranná známka
- odrůda, plemeno, topografie
- označení původu

Jak a proč duševní vlastnictví chránit?

Na rozdíl od hmotných statků (počítač, kniha, CD nosič apod.) je duševní vlastnictví svou podstatou vlastnictví **nehmotné** a na samotných hmotných statcích („hmotném majetku“) **nezávislé**. Vlivem toho může být obecně užíváno neomezeným počtem subjektů kdykoliv a kdekoliv na světě bez viditelné újmy. Ovšem s o to větším možným zásahem a újmou související s nesprávně zajištěným výkonem práv k duševnímu vlastnictví (někdo je vytvořil, někdo je vlastní, někdo má proto z jeho využívání profitovat). Je to právě tato značná křehkost, která z duševního vlastnictví vytváří něco hodnotného a **hodného ochrany**. Rozhodně proto není vhodné s duševním vlastnictvím nakládat ledabyly a nepečovat o ně.

Autorská díla a duševní vlastnictví chráněné jinými právními předpisy požívají právní ochrany už jen tím, že vzniknou, není třeba je k ochraně nijak registrovat. Jejich ochrana je tedy **neformální**.

V případě průmyslového vlastnictví je o ochranu nutné požádat podáním příslušných přihlášek (např. patentové) a získaná ochrana se eviduje ve veřejně dostupných rejstřících. Strategii této **formální ochrany** je třeba předem pečlivě promyslet, neboť jde o cestu **časově a finančně náročnou**. V případě průmyslového vlastnictví bychom ve vědeckovýzkumném prostředí měli zajišťovat formální ochranu především výsledkům s potenciálem budoucího finančního zhodnocení (ekonomické hledisko), roli ovšem mohou hrát i další faktory. Zda tedy konkrétní průmyslové vlastnictví chránit a jaký způsob ochrany zvolit, je vždy vhodné řešit s **odborníky z Centra pro transfer technologií (CTT)**, které je specializovaným pracovištěm Masarykovy univerzity a o tuto problematiku se komplexně stará.

Smyslem ochrany duševního vlastnictví je **poskytnout výhody tvůrcům a majitelům** nových řešení a **zabezpečit vzniklé výsledky proti konkurenci** – aby je snadno a rychle nezískala, aniž by vynaložila adekvátní náklady a připravila tak tvůrce, majitele nebo toho, kdo projekt financoval či řídil, o **zisk, který mu náleží**.

Řádná péče o duševní vlastnictví je jak v zájmu univerzity, tak i samotného původce či autora. Masarykova univerzita má nastavena výrazná **motivační pravidla pro odměňování tvůrců** duševního vlastnictví. V ideálním případě z něj finančně profituje jak MU, tak zaměstnanci (např. z obdržených licenčních poplatků).

Benefity z existence duševního vlastnictví nemusí být pouze finanční. V akademickém prostředí jde mj. o vizitku schopnosti univerzity se dané problematice kvalifikovaně věnovat. Především je to však prestižní záležitost: nejen, že např. na Masarykově univerzitě duševní vlastnictví máme a umíme je případně ochránit, ale univerzita se daří výsledky vědy a výzkumu uplatňovat v praxi s celkovým přínosem pro společnost. Prestiž instituce se pak odráží ve zvyšování atraktivity a dobrého jména MU obecně. S tím pak může souviset větší pravděpodobnost získání vědeckovýzkumných a jiných projektů nebo kvalitnější mezinárodní spolupráce.

Kdo je oprávněn s duševním vlastnictvím nakládat?

Práva k vzniklému duševnímu vlastnictví vykonává obecně jeho tvůrce (autor či původce). V případě duševního vlastnictví, které **vzniklo v rámci pracovněprávního vztahu** (ke splnění pracovních povinností – např. zaměstnanecký poměr) však v našich podmínkách platí, že vykonavatelem majetkových práv k takovému duševnímu vlastnictví je příslušný **zaměstnavatel**, zatímco práva související s osobou tvůrce náleží původci či autorovi.

Majetková práva zahrnují možnost dílo užít a dále s ním nakládat. To konkrétně znamená, že je na rozhodnutí univerzity, zda duševní vlastnictví formálně ochrání, stejně jako se může rozhodnout, jaká bude strategie případné komercializace duševního vlastnictví. Obvykle se tak ale děje ve spolupráci s tvůrcem duševního vlastnictví. Osobnostní práva znamenají, že tvůrce má vždy nárok být uveden jako původce/autor daného duševního vlastnictví.

Zejména v případě vynálezů musí být s ohledem na práva zaměstnavatele ze zákona vznik takového duševního vlastnictví **zaměstnavateli oznámen**, aby zaměstnavatel mohl přínos vzniklého duševního vlastnictví posoudit a práva případně uplatnit (výměnou za přiměřenou odměnu původci). Na Masarykově univerzitě se tak děje **prostřednictvím formuláře** „Oznámení původce o vzniku předmětu průmyslového vlastnictví“. K objasnění všech souvisejících aspektů a vyplnění formuláře je nápomocno CTT, které dále asistuje s přípravou případné patentové přihlášky a především s posouzením komerčního potenciálu vynálezu.

Se zánikem pracovněprávního vztahu režim výkonu majetkových práv zaměstnavatelem nezaniká, práva se zpět k autorovi/původci „nevracejí“.

Oproti tomu **studenti**, pokud nemají s univerzitou uzavřenou pracovní smlouvu/dohodu (např. v rámci výzkumného grantu), zaměstnanci nejsou. Proto k duševnímu vlastnictví vytvořenému studenty univerzita žádná práva **nevykonává** (jedná se o tzv. školní dílo). Školní díla (s výjimkou počítačových programů) je ale univerzita oprávněna užít pro účely výuky nebo pro svou vnitřní potřebu. Stejně tak má univerzita nárok na uzavření licenční smlouvy za běžných (komerčních) podmínek.

Nakládání s duševním vlastnictvím stanovují vnitřní normy MU, především **směrnice č. 10/2013 Duševní vlastnictví na Masarykově univerzitě**, která je dostupná v Informačním systému MU (IS). Tato směrnice upravuje ochranu a využívání duševního vlastnictví na MU a stanoví práva a povinnosti související se vznikem, ohlášením, evidencí, ochranou a využíváním duševního vlastnictví. Směrnice vedle výkladu zásadních pojmů a nakládání s DV pojednává i o možnostech a mechanismech jeho interního a externího využívání (např. komercializace) a odměňování autorů/původců.

Na co si dát pozor?

V oblasti práva duševního vlastnictví jsou velice důležité tzv. pojmové znaky. Např. **autorské dílo** musí být mj. jedinečné, tvůrčí a zachycené **v objektivně vnímatelné podobě** (dokud není myšlenka zachycená na papíře, prezentována na konferenci či přednášce, jako by nebyla).

V oblasti vynálezů je to pak **novost, vynálezecká činnost a průmyslová využitelnost**. Obezřetnost je na místě zejména u podmínky novosti, která je založena na globální (celosvětové) neznámosti. Ve chvíli, kdy podstatu vynálezu zveřejníte (opublikujete, prozradíte třetí osobě, prezentujete na konferenci), myšlenka již nová není, a není proto možné ji formálně ochránit. Takový vynález je **nepatentovatelný**, a to i když chcete žádat jen o český patent a své řešení jste prezentovali třeba na konferenci v zahraničí. Takový vynález už není celosvětově nový, informace o něm se stala veřejnou a nelze jej proto formálně chránit.

Posuzování náležitostí pojmových znaků a všech souvislostí je značně obtížná problematika. Využijte plně služeb CTT, které se na tyto otázky specializuje a je tu pro Vás.

Využívání duševního vlastnictví MU

Univerzita využívá své duševní vlastnictví **k interním i externím účelům**. V rámci interního využívání jde především o užití pro potřeby výuky či vědeckého bádání. Aby bylo možné duševní vlastnictví dále rozvíjet a mít z něj i finanční profit, je však obvykle zapotřebí **spolupráce** s dalšími subjekty (většinou firmami). Ty jsou často schopnější „přetavit“ myšlenku nebo vynález, který vznikl na univerzitě, v produkt nebo službu uplatnitelnou na trhu. U externího využívání duševního vlastnictví jde především o využití komerční. Jakékoliv, byť i bezúplatné užití externím subjektem ale musí být vždy **řádně smluvně ošetřeno**.

Využívání duševního vlastnictví MU třetí stranou se nejčastěji děje prostřednictvím poskytnutí **licence**. Univerzita na základě licenční smlouvy udělí danému subjektu souhlas s užitím svého duševního vlastnictví (např. patentu). V licenční smlouvě se vymezují jednotlivé podmínky užívání, zejména:

- Výhradnost/nevýhradnost (udělení licence exkluzivně pouze jednomu subjektu, nebo licencování více subjektům),
- doba, po kterou bude nabyvatel licence DV využívat,
- územní rozsah užívání (ve kterých státech bude moct být DV využíváno),
- oblast využití DV (možné omezit např. na některé průmyslové sektory, tj. nezakládá možnost udělit další licenci k témuž vynálezu, ale na jinou oblast využití).

Současně se v licenční smlouvě stanoví **finanční podmínky**, za kterých bude nabyvateli licence umožněno duševní vlastnictví užívat.

Kromě licencování existuje možnost praktického využití duševního vlastnictví i např. prostřednictvím **spin-off společností**. Masarykova univerzita tímto způsobem zhodnocuje již několik svých výstupů. Spin-off je obchodní společnost provázaná více či méně s univerzitou právě na bázi duševního vlastnictví MU. V případě, že jde o společnost s podílem MU, má univerzita personální dohled ve struktuře této společnosti. V případě spin-off bez podílu MU jde většinou o společnost, která byla založena zaměstnancem Masarykovy univerzity. V obou případech jde o možnost zajistit efektivní využívání duševního vlastnictví univerzity přímo v praxi.

Autorskoprávní problematika na MU

Právo související s autorskými díly je kategorií, na které je univerzita v podstatě založena. Jde o zachycené myšlenky, nápady a poznatky, které produkují zaměstnanci MU v podobě autorských děl. V rámci MU nakládají jednotlivá **hospodářská střediska** (např. fakulty) s autorskými díly svých zaměstnanců **samostatně**, nejde o centralizovanou aktivitu. Proto má každé hospodářské středisko **kontaktní osoby pro problematiku duševního vlastnictví**, které úzce spolupracují s CTT a jsou vám nejen v oblasti autorskoprávní problematiky nápomocny. Je však možno využít přímo služeb CTT.

Duševní vlastnictví v otázkách a odpovědích

Jaká jsou práva a povinnosti zaměstnanců MU ve vztahu k duševnímu vlastnictví Masarykovy univerzity a jak postupovat v nejčastějších situacích ukazuje **sada nejčastějších otázek a odpovědí zveřejněná na webu ctt.muni.cz**.

Vybrané vnitřní předpisy související s duševním vlastnictvím MU

- Směrnice MU č. 10/2013 Duševní vlastnictví na Masarykově univerzitě
- Pokyn Masarykovy univerzity č. 6/2017 Oceňování a evidence duševního vlastnictví
- Opatření rektora č. 9/2013 k zajištění udržitelnosti výstupů v oblasti duševního vlastnictví
- Metodický pokyn CTT Založení spin-off společností Masarykovy univerzity
- Metodický pokyn CTT Přihlašování ochranných známek MU a udržování jejich ochrany
- Směrnice MU č. 2/2015 Zásady využívání znaků Masarykovy univerzity

Vybrané zákony související s duševním vlastnictvím

- Zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 478/1992 Sb., o užitných vzorech, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 121/2000 Sb., zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Kdo zaměstnancům pomáhá s duševním vlastnictvím?

Od roku 2005 má Masarykova univerzita jako jedna z prvních vysokých škol v České republice zřízeno specializované **Centrum pro transfer technologií**, mezi jehož hlavní úkoly patří správa, ochrana a využívání duševního vlastnictví a s ním související transfer technologií a znalostí, spolupráce s aplikační sférou a zakládání spin-off společností. CTT je specializované pracoviště MU s celouniverzitní působností. Tým CTT je tvořen business development manažery, projektovými manažery, právníky a ekonomicko-administrativním zázemím. Služby týmu CTT jsou určeny jak zaměstnancům a studentům MU (**zdarma**), tak i komerčním společnostem. Díky kvalitě poskytovaných služeb je CTT považováno za špičku ve svém oboru.

- CTT je primárním kontaktním místem Masarykovy univerzity pro firmy v dané oblasti
- CTT podporuje uplatnění výsledků výzkumu v praxi
- CTT chrání a spravuje duševní vlastnictví MU
- CTT nabízí vzdělávání a poradenství v oblasti transferu technologií a duševního vlastnictví

Na webu ctt.muni.cz najdete **veškeré důležité dokumenty** k duševnímu vlastnictví, stejně jako řadu rozšiřujících materiálů vč. již zmiňovaných odpovědí na často kladené dotazy.

Neváhejte se obrátit na náš tým, jsme tu pro Vás!

www.ctt.muni.cz